

2.1 Školák

V září 1950, čtvrt roku před svými 6. narozeninami, jsem se stal prvňákem. Děti bylo tehdy hodně, škol málo. Řešením měly být školní pavilony. Čtyři takové místem nešetřící stavby, každá s dvěma učebnami a s vlastní kotelnou pro ústřední topení, vyrostly v širém poli (však náš pan ředitel Josef Petroušek pak složil jakousi parodii začínající slovy "Stojí škola v širém poli..."), bylo to v jakémsi pomyslném prodloužení Běchovické ulice (promítnuvším se však do adresy školy), mezi níž a školou bylo zahradnictví "starého Bulhara"¹, kde se dala koupit zelenina, např. kedlubny.

Pavilony nebyly otevřeny současně. Mírně se i lišily technickým provedením, první a druhý (číslovaly se od západu, tedy od nás) byly o trochu starší než třetí a čtvrtý. Škola v pavilonech začala sloužit právě v roce 1950. Otvíraly se tři první třídy.²

Na zápis si nevzpomínám, vím však, že byl, ovšem bez jakékoli okázalosti, slavnostnosti či přezkušování zájemců o školní docházku. Předpokládám, že škola začala v pondělí 4. září. Po několika návštěvách jsem byl ze školy vykázán jako příliš mladý. Rodičům nabídli, že - pokud na mé školní docházce trvají - bych snad mohl chodit do Staré školy na Starostrašnické ulici (u dnešní stanice metra Strašnická). Velice si cením toho, že to maminka s tatínkem nevzdali a můj kontakt se školou drželi - přes své mládí jsem patřil mezi největší a nejtěžší, a i předběžnými znalostmi jsem byl dobře vybaven. Události nakonec vzaly příznivý vývoj a v pavilonech na malešickém poli (s oficiální adresou "Běchovická") otevřeli čtvrtou prvotřídní paralelku. A tak jsem se stal žákem třídy 1.B 8. národní školy. 1.B byla složena z čechoslováků (více) a evangelíků (méně), zatímco ostatní třídy byly katolické. Ona trocha žáků bez vyznání

¹ Na místě, kde míval zahradnictví "Mladý" Bulhar" (snad syn zmíněného starého) je dnes areál školy Nad vodovodem a centrální část Malešického parku.

² A s trochou smutku a nostalgie v polovině června 2012 dodávám, že v posledních dnech byly srovnány se zemí

prostupovala všemi třídami. Z evangelíků z naší 1. třídy si pamatuji na Věru Lukáškovou (dcera strašnického presbytera, prospěchem "neoslňující"), souseda Pepíka Váňu, velmi sympatického Pavla Jenčovského, sympatickou Zdeňku Vrbovou, Mirka Žežulku, Ráďu Fejtovou, Olgu Rosenbergovou (dcera komunistického ředitele jednoho z kladenských dolů; až nedávno jsem se dověděl, že byla vnučkou někdejšího strašnického kurátora Vojtěchovského), na čs. náboženství chodili např. Franta Kovařík, Karel Čihoský, k jaké konfesi patřili Jarda Křivka či Pavel Kabát, to si už nevzpomínám. Je neuvěřitelné, že až do třetí třídy, tedy do června 1953, bylo náboženství povinným předmětem.

Mou první třídní učitelkou byla paní Jarmila Vodičková. Bydlela v Běchovické ulici, kousek západně od křižovatky s Révovou. Vzpomínám si, že jsme rádi cestou do školy paní učitelku "potkávali" (cestu bylo možno zvolit bez zacházky tak, že vedla kolem ní) a případně jí nesli tašku se sešity či něčím takovým. Paní učitelka vyžadovala tehdejší běžné metody, jako - pokud se nepsala - sedět s "rukama vzadu" apod., ale myslím, že byla docela hodná a laskavá. Vnímal jsem ji jako starší, než byli moji rodiče, avšak měla malou holčičku, myslím, že nejspíš byla adoptovaná.

Každá učebna sloužila dvěma třídám, učilo se na směny. Jedna měla odpolední vyučování v pondělí, ve středu a v pátek, ta pak v sobotu končila v 10 hodin, druhá v úterý a ve čtvrtek, přičemž sobotní vyučování bylo pro ni od 10 do 12 hodin.

Ve třetí třídě jsem dostal novou třídní učitelku, paní Jaroslavu Barešovou, která bydlela o několik málo domů západněji, avšak na téže straně Běchovické ulice jako paní učitelka Vodičková. Mám dojem, že už ve druhé třídě u nás měla kreslení. Byla milá a sympatická, asi také starší než rodiče; byla členkou ČCE, do kostela sice moc nechodívala, nicméně své evangelictví netajila. Když jednou Pepíkovi Váňovi domlouvala, argumentovala tím, že se nesluší, aby evangelík zlobil.

V tzv. "hlavních" předmětech jsem míval bez problémů jedničky. Horší to už bylo s kreslením, zpěvem či tělocvikem (kreslení snad tehdy byl oficiální název předmětu, ale zbývající dva byly "výchovy" - hudební a tělesná). Abych neměl "zkažené" vysvědčení, míval jsem z těchto předmětů dvojky. Nicméně na konci třetí třídy se pedagogové usnesli, že bych měl být vyznamenán jako "vzorný žák 8. národní školy", k čemuž však byla nutná (nevím, zda také postačující) podmínka mít samé jedničky. A tak v červnu 1953 jsem vysvědčení se samými jedničkami dostal.

Ve škole jsme měli docela rozumného ředitele Josefa Petrouška, a to i přes to, že na klopě saka nosil komunistický odznak (na saku jej asi komunisté nosit tehdy museli). Myslím, že až na nějaké odstraňování portrétů znelibivších se politiků z učebnic komunismus do života školáků na první stupni nijak moc nezasahoval. To se však změnilo od začátku čtvrté třídy, tedy pár měsíců po Stalinově a Gottwaldově smrti.

V září 1953 jsem se stal žákem čtvrté třídy, už ovšem nikoli 8. národní školy, nýbrž jakési n -té osmileté střední školy (tak debilní název to byl, i když to žádná střední škola nebyla). Zůstal jsem sice v dřevěných pavilonech v Běchovické ulici, avšak byli jsme filiálkou strašnické "Staré školy". Ze čtyř třetích tříd vytvořili jen tři čtvrté, při tom rozdělil tu naši, aby se zahladily stopy po dělení do tříd podle náboženství. A z dříve povinného náboženství se stal předmět, na nějž museli – pokud o ně měli zájem - rodiče své děti přihlašovat. A pokud vím, zcela výuka náboženství zmizela z první a z nejvyšší, tedy osmé třídy. Já jsem samozřejmě náboženství navštěvoval až do 7. třídy. Vzpomínám si, že někdy výuka náboženství bývala v sobotu odpoledne. Bezpečně si na to vzpomínám v souvislosti s 6. třídou. Ale nechci předbíhat.

V září 1953 se stal prvňákem Jarđa. Směnné vyučování tehdy na návrh nějakých přiblblých psychologů (aspoň se tak argumentovalo, pochopitelně bez onoho atributu) změnilo tvar tak, že celé čtvrtletí či pololetí měla jedna třída vyučování dopoledne a

druhá odpoledne (v sobotu 8-10, resp.10-12). V případě, že z jedné rodiny navštěvoval školu více sourozenců, projevíli tolik velkorysosti, že byl možný přestup do jiné třídy tak, aby měl směnu stejnou. Já jsem tak byl přizpůsoben Jardovi a stal jsem se žákem 4.C, což byla nejlepší třída z oněch paralelek s výbornou třídní učitelkou paní Jaroslavou Běhounkovou, která bydlela v ulici U Krbu. A v onom kolektivu spolužáků, který samozřejmě drobnějšími změnami procházel, jsem zůstal až do konce školní docházky v roce 1958.

Střídavé vyučování příjemné nebylo, avšak k něčemu dobré přece jen bylo. Když jsme měli zrovna odpolední vyučování, a tedy v sobotu od 10 h, věrný jezevčík Alan se vydal za svým pánem, mým spolužákem Jirkou Průšou do školy. Dorazil ještě pěknou chvíli před 10. hodinou. Alanově věrnosti jsme se obdivovali, avšak pro Jirku vyvstala starost, co teď se psem. Jeho soused Jarda Křivka zrovna vyučování končil, a tak Alana ochotně dovedl domů.

Vzpomínky na 4. a 5. třídu jsou poměrně kusé. Učil jsem se celkem dobře, problémy kromě kreslení, zpěvu a tělocviku jsem měl i s "krasopisem" a vůbec s úpravou veškeré své produkce. Myslím, že mne jako žáka dobře vystihla níže uvedená zdvořile formulovaná charakteristika vychovatelky ze školy v přírodě.

Tím se dostávám k nejzajímavější události svého pobývání ve 4. a 5.C, jíž je **škola v přírodě** ve vile Sklenářka u Kostelce nad Orlicí. Byl jsem tehdy v 5. třídě, bylo to na přelomu zimy a jara v roce 1955³, a protože zrovna řádila epidemie jakési dětské nemoci a poměrně dost spolužáků z naší třídy se akce nemohlo zúčastnit,

³ V přihlášce na školu v přírodě se vyplňoval i příjem rodičů (nevím, zda hrubý či čistý, to mi asi tenkrát nic neříkalo). Žádná ochrana osobních údajů tehdy nebyla; vím, že zatímco můj tatínek, odborný pracovník ÚČL ČSAV měl příjem mezi 1400 a 1500 Kčs, maminka spolužáka, dělnice v Tesle (vdova, samoživitelka), jej měla mezi 1600 a 1700 Kčs.

doplnili naši třídu z třídy 5. B (původně 1. až 3.D). Spolu s námi odjela ještě jedna třída z tehdejší Stalinovy školy z Dubečské ulice ve Strašnicích.⁴ K cestě z Prahy do Kostelce a zpět jsme použili vlak, lokální přeprava tam snad byla autobusem, nevzpomínám si, že bychom bývali šli pěšky. Vila Sklenářka, byl to takový zámeček, se stala na čtyři týdny naším příbytkem i školou. S odstupem času jsem docela překvapen, jak jsem tento snad první pobyt mimo domov bez rodičů poměrně dobře snášel (až na nutnost jíst mně nechutnající, a často i neznámá jídla⁵). Nahoře jsme byli ubytováni ve čtyřech velikých ložnicích (chlapci - dívky, zvláště z každé ze škol), učily nás naše učitelky, které se nám věnovaly i v mimovyučovacím čase, ovšem spolu s vychovatelkami, které byly zaměstnankyněmi školy v přírodě (ředitel Záveský, já jsem patřil k vychovatelkám Jar. Kahounové a Olze Cendelínové).

Denní program začínal nástupem a "hlášením". K tomu patřilo i vyvěšování vlajky, myslím, že jen československé, i když v té době sovětská vlajka strašila leckde. - Sněhu bylo dostatek, a tak nejčastější program pro volný čas bylo lyžování a sáňkování. Pokud si vzpomínám, lyžování se mi tehdy docela dařilo. Dost pravidelně tam sledovali naši váhu, byli jsme tři, kdo jsme měli přes 50 kg. Jirka Volman (nevím, zda se nepsal německy) z 5.B se dost blížil k 60 kg, za ním jsem byl já asi v polovině intervalu mezi 50 a 60 kg a malý kousek nad 50 kg spolužačka Růžena Kratochvílová.

Pro poslední neděli jsme (týkalo se jen některých) měli slíbeno, že nás paní učitelka Běhounková vezme do (římkat.) kostela. Těšil jsem se, ale marně, neboť asi v polovině pobytu dostala paní učitelka zprávu, že v Praze má připraveno děťátko k osvojení, a tak jsme na závěr pobytu měli paní učitelku Boženu Jedenáctíkovou (dceru operního "Vodníka"). Návštěva kostela se neuskutečnila

⁴ Stalinova škola byla poměrně velká budova, stavebně i administrativně rozdělená na dvě části: východní vchod z Dubečské sloužil "osmiletce", západní z Voděradské "jedenáctiletce", na níž byly třídy od prvních až do maturitních. Nápis "Stalinova škola" byl orientován na sever do Dubečské ulice a byl na traktu patřícím jedenáctiletce.

⁵ Mezi mně neznámá jídla patřil i rýžový nákyp. Měl jsem k němu a priori averzi - rýži jsem měl velice nerad - a byl jsem překvapen, jak jsem si na sladkém rýžovém jídle pochutnal.

(tehdy jsem považoval paní učitelku B.J. za komunistku a ateistku, její pozdější postoje ji však ukazovaly v mnohem lepším světle).

Zlatým hřebem školy v přírodě byl výlet do Babiččina údolí. Abychom měli motivaci k aktivitě, byli jsme rozděleni do několika kroužků, přičemž každý měl svůj úkol: zeměpisný sledoval bedlivě trasu na mapě, matematický zas rychlosti a doby jízdy mezi zastaveními atd. Já jsem se hlásil do matematického, nicméně jsem byl přesměrován do zeměpisného s tím, že svými zájmy patřím jednoznačně tam.

Ze školy v přírodě jsme se vraceli se stručným hodnocením našeho chování, které nám napsala vychovatelka (pro naši třídu Olga Cendelínová). V mé žákovské knížce se objevila ke mně velmi ohleduplná formulace: "Velmi ukázněný, poslušný, ale na osobní věci málo pořádný".